

ISPAN TILINING KELIB CHIQISH TARIXI

Inomjonova E'zoza Yorqin qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Roman-german filologiyasi 1-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Anorboyeva Soliha Asqarjon qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari

universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Zamonaviy ispan tilining shakllanish tarixi davomida u ko'plab o'zgarishlarni boshdan kechirdi va turli madaniyatlar bilan o'zaro ta'sir va aloqalar tufayli boyib bordi. Ushbu maqola Ispan tilining kelib chiqish tarixi, hozirgi kunda madaniyatlararo olaqasida qo'llanilishi haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Ispan tili, arab tili, dialect, lahja, Ispaniya, Amerika.

Kirish. Til dinamik rivojlanayotgan tizim sifatida doimo takomillashib, boyib boradi. Yangi til birliklari paydo bo'ladi, boshqalari esa, aksincha, eskirib, arxaizm va istorizmga aylanadi. Ispan tili [hind-yevropa tillari](#) oilasining [roman tillari](#) guruhiga mansub. U ushbu til sohiblarining soni bo'yicha dunyoda [xitoy tilidan](#) keyingi ikkinchi tildir. Dunyo bo'ylab 590 million ispan tili sohiblari mavjud. Shuningdek, ispan tili dunyodagi eng ko'p o'rganilayotgan ikkinchi til bo'lib, uni kamida 22 million talaba o'rganmoqda. Boshqa manbalarga ko'ra, bu raqam 90 mamlakatda 46 million talabadan oshadi. [Ispaniya](#) va [Lotin Amerikasidagi](#) 19 mamlakatning (Peruda kechua, Boliviya kechua va aymara, Puerto — Rikoda ingliz tili bilan bir qatorda) rasmiy tili. [Filippin](#) va [AQSH](#) ning jan.-g'arbida ham tarqalgan. Ispan tili — [BMTning](#) olti rasmiy va ish yuritish tilidan biri. U shuningdek, Yevropa Ittifoqi, Amerika davlatlari tashkiloti, Janubiy Amerika xalqlari ittifoqi, Lotin Amerikasi va Karib dengizi davlatlari hamjamiyati, Afrika ittifoqi, Janubiy umumiy bozor va boshqa ko'plab xalqaro tashkilotlarda rasmiy til sifatida qo'llaniladi.

Ispan tilini o'rganish uchun son-sanoqsiz sabablar bor. Birinchidan, ispan tilining tarqalishi haqida bir nechta faktlarni ko'rib chiqaylik. Ispan tili butun dunyo bo'ylab taxminan 489 million kishi uchun ona tilidir. 100 millionga yaqin odam uni ikkinchi til sifatida ishlatadi. Ispan tilida gaplashadigan odamlar soniga ko'ra, u dunyodagi eng ko'p gapiradigan to'rtinchi o'rinni egallaydi.

Ispan tili xalqaro tildir. Hozirgi kunda ispan tili BMT va uning agentliklarining rasmiy tili hisoblanadi. Shuningdek, Evropa Ittifoqi va boshqa ko'plab xalqaro agentliklar. Dunyo bo'ylab 21 mamlakatda ispan tili rasmiy til sifatida mavjud bo'lib, bu raqam yildan-yilga ortib bormoqda. o'nggi o'n yillikda rivojlanmagan mamlakatlarda internet kengayib borar ekan, dunyo bilan bog'lanish uchun internetdan foydalanadigan ispan tilida so'zlashuvchilar soni ham ortdi. Ayni paytda har kuni 460 milliondan ortiq odam internetdan foydalanadi (ulardan 9 kishidan 1 nafari Ispaniyadan keladi). Hammasi birgalikda dunyodagi internet foydalanuvchilarining qariyb 8 foizini tashkil qiladi. Ijtimoiy tarmoqlarda ispan tili ingliz tilidan keyin ikkinchi o'rinda.

Ispan tilidagi arabcha o'zlashmalar haqida tasavvurga ega bo'lish uchun arab tilining Ispaniyaning madaniy, siyosiy va boshqa sohalariga ta'sirini ko'rib chiqish lozim bo'ladi. Arablarning ispan madaniyatiga ta'siri ayniqsa XI-XIII asrlarda sezilarli bo'ldi. Bu davr qadimgi yunon falsafasi g'oyalarini uzatuvchi rolini o'ynagan ispan-arab falsafasining gullab-yashnash davrini o'z ichiga oladi. Bu ko'proq kundalik hayotning turli sohalariga ta'sir ko'rsatdi. U, ayniqsa, harbiy ishlarda, siyosatda va huquqshunoslikda o'z aksini topdi Ispan tilidagi arabcha o'zlashmalar haqida tasavvurga ega bo'lish uchun arab tilining Ispaniyaning madaniy, siyosiy va boshqa sohalariga ta'sirini ko'rib chiqish lozim bo'ladi. Arablarning ispan madaniyatiga ta'siri ayniqsa XI-XIII asrlarda sezilarli bo'ldi. Bu davr qadimgi yunon falsafasi g'oyalarini uzatuvchi rolini o'ynagan ispan-arab falsafasining gullab-yashnash davrini o'z ichiga oladi. Bu ko'proq kundalik hayotning turli sohalariga ta'sir ko'rsatdi. U, ayniqsa, harbiy ishlarda, siyosatda va huquqshunoslikda o'z aksini topdi. Ispan tilining o'ziga xosligi umumiy tarixiy rivojlanish natijasida u bilan aloqada bo'lgan tillar bilan aloqalar ta'sirida

shakllangan. Arab va ingliz tillaridan ispan tiliga o'tgan so'zlarni tahlil qilish turli millatlararo aloqalarni kuzatish, savdo va diplomatik munosabatlar ko'pincha til aloqalarining bosqichlarini belgilash imkonini beradi. O'zlashtirish jarayoni lingvistik va ekstralingvistik sabablarning murakkab majmui bilan bog'liq. Zamonaviy ispan tilida ko'plab arabizmlarning mavjudligi tilni boyitish va uning leksik me'yorini shakllantirishdagi ulkan rolini ko'rsatadi. Shu bilan birga, Xuliyo Kasaresga ergashib, "ispan tili" o'z taraqqiyotining barcha davrlarida o'zlashtirgan ko'p sonli o'zlashma so'z va kalkalarga qaramay, har doim o'ziga xos xususiyatlarini (aniq konturlarini) saqlab qola olganligini ta'kidlaymiz. Ispan tilida so'zlashadigan ulkan hudud Lotin Amerikasining katta qismini (Braziliya, Gaiti va Guyanadan tashqari), Afrikaning g'arbiy qirg'og'idagi ba'zi nuqtalarni va Filippinlarni, shuningdek Evropaning Turkiyadagi, Bolqonlarning yahudiy jamoalarini qamrab oladi. , Suriya va Isroildan. Ispaniyada emas, balki Lotin Amerikasida ko'proq ishlatiladigan Kastiliya nomi Kastiliya qirolligi dialektida boshqalarni o'zlashtirgan domeni eslatadi (Leon va Navarre-Aragonese), adabiy til uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Ispaniya. Rimlarning Iberiya yarim orolini bosib olishidan oldin, bu mintaqada Iberiya xalqlari yashagan, ularning nutqi ehtimol boshlang'ich f n i h ga aylantirish uchun javobgardir. Eng kuchli ta'sir Ikkinchi Punik urushidan keyin rimliklarga tegishli bo'lib, leksik, morfologik va sintaktik sohalarni qamrab oladi. 5-asrdan boshlab boshqa ta'sirlar sezildi, nemislar (vandallar, alanlar, shvabiyaliklar va vestgotlar) tomonidan bosib olinib, bu 711 yilda arablar bosqini bilan yakunlandi, ularning domeni ispanlarda chuqur izlar qoldirdi.

XVIII asrda tilning barcha darajalarida zamonaviy ispan tilining me'yorlari o'rnatildi. Ispaniyada ispan tili uchta guruhga bo'linadi, ular arablar ustidan qayta tiklashning uch bosqichiga to'g'ri keladi: shimolda Asturiya, Leon va Aragoniyaliklar; Kastilian, adabiy tilning manbai, markazda; janubda esa Andalusiya. Amerikalik ispan tilining o'ziga xos xususiyatlari ikkita asosiy omil bilan belgilandi: mahalliy tillarning ta'siri va ispan mustamlakachilari tomonidan qabul qilingan til turi. Ular kelgan paytda Ispaniya-Amerika erlarida 170 ga yaqin lingvistik guruhlar mavjud bo'lib, ularning hududiy sohalari tobora kamayib bordi.

Amerika ispan tilining fonetik xususiyatlarining aksariyati Iberiya yarim orolida, ayniqsa janubiy tillarda, dialektik tarzda ro'yxatdan o'tgan, bu esa ushbu ispan tilining Andalusiya xarakteri haqida munozaraga sabab bo'lgan. Ba'zi tilshunoslar ushbu o'ziga xos xususiyatlarning aksariyati o'zlarining mustaqil evolyutsiyasi natijasidir, boshqalar esa o'zlarining ehtimoliy Andalusiya kelib chiqishini himoya qilishadi. Amerikalik ispan tilida quyidagi idiomatik sohalarni ajratish mumkin: Meksika va Markaziy Amerika, Karib dengizi, And zonasi va janubiy konus. Shunga qaramay, til ispan tilida so'zlashadigan barcha mintaqalarda asosan bir hil bo'lib qoladi. Ispaniyaning fonologik tizimining xususiyatlari va madaniy almashinuvi ushbu birlikni mustahkamlashga yordam beradigan asosiy omillardir. Ispan tilida bir nechta sheva qatlamlari bo'lib, bular [quyidagilar](#):

- Aragones [espanol]
- Rioplense [espanol]
- Andaluz [espanol]
- Extremeno [espanol]
- Murciano [espanol]
- Limeno [espanol]

Bu shevalar turlarini quyidagicha tasniflash mumkin.

1. Peninsular lahajsi. Yevropada, xususan Ispaniyada sizdan foydalanish bilan, va c va z talaffuzi bilan tasniflanadi. O'z navbatida uni ikki xil dialektga bo'lish mumkin;

2. Shimoliy lahjalar. Iberiya yarim orolining shimoliy yarmida aytilganlar, masalan, Kastiliya lahjasi [Kastiliya Kastiliyasi], Aragones, La Rioja, Leon yoki Churro yoki Valensiya.

3. Janubiy lahjalar. Mamlakat janubida va Kanar orollarida, jumladan Andalusiya, Ekstremaduran, Kanariy, Manshgo, Madrid vz Murcianda gaplashadiganlar. Avvalgilaridan farqli o'laroq, Amerikada bo'lgani, kabi, ular seseo, yesmo va intilishlariga moyil.

4. Amerika lahjasi. Lotin amerikasida so'zlashuvchi so'zlar so'zsiz, seseante va yeon so'zlari bilan ajralib turadi. Ba'zi hollarda voseo ishlatiladi. Ushbu

Ispaniyaning o'ziga xos juda kata lahjalari bor, ularni mintaqaviy lahjalarda birlashtirish mumkin;

5. And lahjasi. Peru va Ekvadorda “serrano” nomi bilan tanilgan, bu And tog' tizmalari jamoalariga, masalan Kolumbiya janubi va Venesulaning janubiy-g'arbiy qismida, sharqiy Ekvador, Peru, Boliviya, Paragvay va shimoliy Argentina va Chilida. Bu oxirgi s talaffuzi va sonik frikativ erre [rr] bilan ajralib turadi.

6. Karib lahjasi. Karib havzasida, kolumbiya, Venesuela va Panama sohillaridan tortib, ispan tilida so'zlashadigan orollargacha va AQSH ning Florida shtatida. U notanish Kanariya va Andalusiya ta'siri, Shimoliy Amerika ing-lizlarining leksikoniga ta'siri va kuchli Afrika merosi bilan ajralib turadi.

7. Markaziy Amerika lahjasi. Bir qator variantlar Kosta-Rika, Nikaragua, Gonduras, Salvador va Meksikaning Chiapas shtatida. Ular ustuvor vazo va konservativ normaga [“madaniyatli normatga”] qit'aning qolgan qismidan ajratib turadi.

8. Meksika lahjasi. Meksika hududidagi dialektlar va sosiolizatlar guruhi, madaniy me'yorlari Mexiko shahriga tug'ri keladi.

9. Daryo platosi lahjasi. Rio-de-la-Plata yaqinida. Argentina mamlakatining sharqi va janubida hamda Urugvayda foydalanadi. Voseo [vos tu o'rniga vos] xarakterli ishlatilishi va italyanizmning kuchli mavjudligi mavjud.

10. Chili lahjasi. Rasmiy Chili variant, boshqalardan farq qiladi. Bu juda tezkor bo'lishi bilan ajralib turadi.

Ushbu keltirilgan tasniflar yevropa tillarining o'ziga xos ko'rinishi va o'rganish o'bektlaridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimov A. Frazologizmlar va ularning tarjima muammolari. – Toshkent, 2019.
2. Mamajonova Z. Til va madaniyat: Frazologizmlarning madaniy kontekstdagi talqini. -Samarqand, 2020.
3. Centro Virtual Cervantes. Refranero multilingüe — Ispancha maqollar va ularning boshqa tillardagi mos keluvchi variantlari:
<https://cvc.cervantes.es/lengua/refranero/>
4. АНОРБОЕВА, С. (2023). ПРОФЕССИОНАЛЬНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ПЕРЕВОДЧИКА (НА ПРИМЕРЕ: БАКАЛАВРИАТ И МАГИСТРАТУРА). Journal of Pedagogical and Psychological Studies, 1(1), 120–127. Retrieved from <https://imfaktor.com/index.php/jopaps/article/view/524>